

การดำเนินงานด้านมนุษยธรรมของประเทศไทย

พลเอกสนั่น ขจรกล้า*

1. กล่าวนำ

การดำเนินงานด้านมนุษยธรรมของไทยต่อผู้พลัดถิ่นที่หนีภัยจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียงเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น มีมาช้านานแล้ว ประเทศไทยได้ให้การช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ตลอดมา ในที่นี้จะกล่าวถึงการช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นเข้ามาในประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) และได้ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้ลี้ภัยจากกัมพูชา ลาว และเวียดนาม จำนวนเกือบ 1 ล้านคน ร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ และองค์การ NGOs โดยการให้ที่พักพิงชั่วคราว การส่งเสริมให้ไปตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศที่สาม รวมทั้งการส่งเสริมให้ได้กลับยังประเทศภูมิลำเนาเดิม

บุคคลต่างด้าวที่พลัดถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้หลายกลุ่มตามประเทศถิ่นกำเนิดของบุคคลเหล่านั้น ประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทยได้แก่ เวียดนาม ลาว กัมพูชา พม่า จีน ล้วนแต่มีปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง การสู้รบภายในประเทศ สังคมจิตวิทยา และเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ภายในประเทศของตน ทำให้ประชาชนในประเทศนั้นๆ ไม่สามารถจะทนอยู่ได้ จึงได้พากันอพยพหลบภัยและแสวงหา

ถิ่นที่อยู่ที่ดีกว่ามาสู่ประเทศไทย ประเทศไทยเป็นประเทศในภูมิภาคนี้ที่มีความสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชาวไทยมีจิตใจเมตตาปราณี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ที่ต้องการเข้ามาแสวงโชค ทำมาหากินในประเทศไทยหรือใช้ประเทศไทยเป็นประตูเปิดไปสู่ประเทศอื่นที่ยอมรับให้ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศของตน

รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาผู้พลัดถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยลำพังตนเอง และช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นที่หนีภัยจากการสู้รบภายในประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ร่วมกับประชาคมโลก องค์การระหว่างประเทศ และองค์การพัฒนาเอกชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 การแก้ไขปัญหาผู้พลัดถิ่นเข้าเมืองจากประเทศในกลุ่มอินโดจีนสำเร็จลุล่วงมาตามลำดับได้แก่ ผู้พลัดถิ่นเข้าเมืองจากกัมพูชาเดินทางไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามและกลับประเทศภูมิลำเนาของตนตามโครงการส่งกลับโดยความสมัครใจร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา (SNC) ภายใต้ข้อตกลงสันติภาพกัมพูชาที่กรุงปารีส ชาวกัมพูชาได้เดินทางกลับประเทศของตนเสร็จสิ้นเมื่อเดือนเมษายน 2536 สำหรับชาวเวียดนามนั้นได้ทยอยเดินทางกลับประเทศภูมิลำเนาเดิมของตนเสร็จสิ้นแล้ว ยังคงเหลือชาวลาวยอพยพที่ยังคงตกค้างในประเทศไทยอีกไม่มากนัก

* เลขานุการคณะที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ปัจจุบันได้เกิดปัญหาที่ยุ่ยากมากกว่ากลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองจากประเทศกลุ่มอินโดจีน คือ ผู้หลบหนีเข้าเมืองมาจากประเทศพม่า กลุ่มเอเชียใต้ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ เนปาล ศรีลังกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน บุคคลเหล่านี้ได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยในรูปแบบต่างๆ จำนวนประมาณ 1,200,000 คน ผู้ที่เดินทางเข้ามาใหม่นี้ได้สร้างปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาการเมืองภายในและภายนอกประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม มีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประชาชนชาวไทย ก่อปัญหาอาชญากรรม สร้างความเดือดร้อนทั่วไป ทางการไทยไม่สามารถจะควบคุมได้อย่างทั่วถึง

2. ประเภทและจำนวนผู้อพยพ / ผู้หลบหนีเข้าเมืองในประเทศไทย

2.1 ชาวญวนอพยพ ได้พากันอพยพหลบหนีภัยสงครามในเวียดนามจากการปราบปรามของฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2488 - 2489 มีจำนวนประมาณ 70,000 คน ได้เดินทางกลับเวียดนามประมาณ 45,000 คน ปัจจุบันยังคงอยู่ในประเทศไทยประมาณ 38,327 คน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้บุคคลที่ตกค้างอยู่ในประเทศไทย ได้อยู่ในประเทศไทยอย่างถาวรและพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่รุ่นบุตร หลาน และหลานที่เกิดในประเทศไทย สำหรับคนญวนรุ่นบิดามารดาที่เป็นคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต มีจำนวน 8,015 คน ให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาดำเนินการให้เป็นคนต่างด้าว เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย

2.2 อดีตทหารจีนคณะชาติอพยพ ทหารจีนคณะชาติและครอบครัวได้หลบหนีการกวาดล้างของคอมมิวนิสต์จากมณฑลยูนนานเข้ามาในประเทศพม่า แล้วเดินทางเข้ามาในประเทศไทยทางด้านจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ประมาณ 12,000 คน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้คนจีนเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวรและพิจารณาให้สัญชาติไทยต่อไป

2.3 ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าได้อพยพจากพม่าเข้ามาในประเทศไทยบริเวณจังหวัดชายแดนที่ติดกับพม่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึงวันที่ 9 มีนาคม 2519 มีจำนวนประมาณ 47,000 คน บุคคลเหล่านี้ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร

2.4 ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าได้อพยพจากพม่าเข้ามาในประเทศไทยหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 บุคคลเหล่านี้อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ 9 จังหวัดชายแดนไทย-พม่า และจังหวัดใกล้เคียงมีจำนวนประมาณ 101,845 คน รัฐบาลถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า จะต้องดำเนินการสกัดกั้น ผลักดัน และควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขัน การควบคุมให้อยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่ทางราชการกำหนด

2.5 ผู้หนีภัยจากการสู้รบ ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าได้หลบหนีการปราบปรามของทหารพม่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนไทยพม่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี มีจำนวนประมาณ 97,000 คน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและควบคุมอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบริเวณชายแดน

2.6 นักศึกษาพม่า นักศึกษาพม่าได้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลพม่าในปี พ.ศ. 2530 ได้พากันอพยพหลบหนีการจับกุมของทางการพม่าจากกรุงย่างกุ้งและเมืองต่างๆ ไปรวมที่บงกอกกำลังกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ มีบางส่วนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ปัจจุบันมีนักศึกษาพม่าอยู่ในประเทศไทยประมาณ 2,500 คน

2.7 ผู้หลบหนีเข้าเมืองที่มารับจ้างทำงานในประเทศไทย บุคคลสัญชาติพม่าได้หลบหนีเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมารับจ้างทำงาน มีจำนวนประมาณ 731,800 คน การมารับจ้างทำงานมีอยู่ทั่วทุกจังหวัดที่สำคัญได้แก่ ประมง เหมืองแร่ การก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม กรรมกร ฯลฯ

2.8 บุคคลที่มาจากประเทศในกลุ่มเอเชียใต้ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ เนปาล ศรีลังกา การเดินทางใช้เส้นทางผ่านด่านประเทศพม่า หรือเดินทางเข้ามาโดยทุกคนต้องมีหนังสือเดินทางและวีซ่าเข้าประเทศ ต่อมาหลบหนีอยู่ในประเทศไทย ไม่ยอมเดินทางกลับออกนอกราชอาณาจักร บุคคลกลุ่มนี้มีประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน

2.9 ชาวจีน เดินทางมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านทางมณฑลยูนนาน เข้ามาทางประเทศพม่าหรือลาว เข้ามายังประเทศไทยเพื่อหาโอกาสเดินทางไปประเทศที่สามหรือพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย คาดว่ามีจำนวนประมาณ 100,000 คน

2.10 ชาวลาว กัมพูชา และเวียดนาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ได้มีชาวกัมพูชา เวียดนาม และลาว หลบหนีภัยสงครามในประเทศของตนเข้ามาในประเทศไทย บุคคลเหล่านี้ได้พำนักอพยพมาตลอดเวลา จนถึงปี พ.ศ. 2534 หลังจากได้มีข้อตกลงสันติภาพ กัมพูชาที่กรุงปารีส จำนวนผู้ที่หลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ประมาณ 800,000 คน ปัจจุบันชาวกัมพูชาและเวียดนามได้เดินทางไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามและเดินทางกลับประเทศภูมิลำเนาเดิมหมดแล้ว คงเหลือเฉพาะชาวลาวอีกจำนวนประมาณ 3,000 คน ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการส่งกลับประเทศลาว

สำหรับผู้หลบหนีเข้าเมืองจากลาวและกัมพูชาที่มาทำงานทำในประเทศไทยคาดว่าจะมีประมาณ 10,000 คน

รวม ผู้หลบหนีเข้าเมืองหรือบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในประเทศไทยประมาณ 1,200,000 คน

3. ส่วนราชการของไทยที่รับผิดชอบในการดำเนินการ

3.1 สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เสนอแนะนโยบายดำเนินการต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองหรือคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยโดยผิดกฎหมายต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติโดยประสานการปฏิบัติร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น สภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจกำหนดนโยบายตามข้อเสนอแนะของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้เสนอ

3.2 กระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองตามนโยบายของรัฐบาลหรือสภาความมั่นคงแห่งชาติ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานประมาณ เป็นต้น

4. องค์การระหว่างประเทศ

4.1 ผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติ เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชา

เป็นองค์กรหลักในการให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินทางด้านมนุษยธรรมแก่ชาวกัมพูชาในประเทศกัมพูชา และบริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชา รวมทั้งราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบทำหน้าที่ประสานกับประเทศผู้บริจาค และให้การสนับสนุนทางการเงินแก่องค์กรต่างๆ ปัจจุบันได้จบภารกิจแล้ว

4.2 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมให้ความคุ้มครองและการแก้ปัญหาที่ถาวรแก่ผู้อพยพ

4.3 โครงการอาหารโลกและหน่วยบรรเทาทุกข์บริเวณชายแดน (WFP/UNBRO) ให้ความช่วยเหลือชาวกัมพูชาบริเวณชายแดนและราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในกัมพูชาบริเวณชายแดน ปัจจุบันได้จบภารกิจไปแล้ว

4.4 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ได้ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ โรงพยาบาลผ่าตัดและการติดตามค้นหาบุคคลที่สูญหาย รวมทั้งการปฏิบัติต่อเชลยศึก

4.5 องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอพยพ (IOM) รับผิดชอบในการนำผู้อพยพไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม

4.6 องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ช่วยเหลือผู้อพยพลี้ภัยโดยตรงและอยู่ภายใต้การอำนวยการของ UNHCR และส่วนราชการของไทย

5. นโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

นโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองจากอินโดจีน

นับตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน 2518 ได้มีผู้อพยพจาก กัมพูชา เวียดนาม และลาวเข้ามาในประเทศไทย รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2518 และวันที่ 7 กันยายน 2519 มีหลักการสำคัญว่าจะให้ผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว โดยให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม และหาทางให้ผู้อพยพออกนอกประเทศโดยให้กลับไปยังประเทศภูมิลำเนาเดิมหรือประเทศที่สามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ต่อมาได้ทำความตกลงรับความช่วยเหลือจาก UNHCR ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2518 และ 26 กรกฎาคม 2520 มีหลักการสำคัญคือจะต้องคำนึงถึงความสมัครใจของผู้อพยพในการกลับคืนสู่มาตุภูมิ และมีหลักการให้แบ่งแยกประเภทออกเป็น 2 ประเภทคือ ผู้ที่เข้ามาเพื่อ

แสวงหาความสะดวกหรือเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตัว บุคคลเหล่านี้จะไม่อยู่ภายใต้อาณัติของ UNHCR และถือว่าเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย สำหรับผู้ที่เข้ามาโดยสุจริต ตามข้อกำหนดของ UNHCR จะเป็นผู้อพยพที่ UNHCR จะให้การดูแลรับผิดชอบ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2520 ประกาศใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนแยกประเภท กำหนดว่าผู้ที่เข้ามาก่อนวันที่ 15 พฤศจิกายน 2520 เป็นผู้อพยพ ผู้ที่เข้ามาหลังวันที่ 15 พฤศจิกายน ถือว่าเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง จะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนแยกประเภทเสียก่อนว่า เป็นผู้อพยพที่แท้จริงหรือผู้เข้ามาหวังผลประโยชน์ส่วนตัว

หลังจากที่เวียดนามใช้กำลังรุกรานกัมพูชาและยึดพนมเปญได้สำเร็จเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522 ในเดือนตุลาคม 2522 เกิดการสู้รบในกัมพูชาโดยทหารเวียดนามเฮงสัมริน ได้กวาดล้างกำลังเขมรฝ่ายนายพลพต และกลุ่มต่อต้านต่างๆ รุนแรงยิ่งขึ้น ชาวกัมพูชาได้พากันอพยพหนีการสู้รบเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก รัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 19 ตุลาคม 2522 ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาที่หลบหนีเข้าเมืองทั้งทางบกและทางทะเล ให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว โดยยึดหลักมนุษยธรรมตามกฎหมาย สหประชาชาติอย่างเต็มที่ ภายหลังจากสถานการณ์ในกัมพูชาคลี่คลายไปในทางที่ดีแล้ว ชาวกัมพูชาจะต้องเดินทางกลับไปอยู่ในประเทศกัมพูชาเดิม ในขณะที่เดียวกันให้ทำการช่วยเหลือราษฎรไทยที่ได้รับความเดือดร้อนในทุกพื้นที่

ในวันที่ 28 มีนาคม 2523 และ 26 พฤษภาคม 2526 รัฐบาลได้แถลงเป็นนโยบายต่อรัฐสภาว่า ปัญหาผู้อพยพลี้ภัยเป็นปัญหาระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหานี้จะต้องยึดถือหลักมนุษยธรรมควบคู่ไปกับหลักอธิปไตย ความมั่นคง ความปลอดภัย และผลประโยชน์ของชาติ โดยรัฐบาลจะดำเนินการทางการเมืองและการทูตเพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือและความร่วมมือในการรับมือภาวะปัญหาประเทศจากองค์การระหว่างประเทศและมิตรประเทศ เพื่อให้มีการรับบุคคลดังกล่าวออกไปจากประเทศไทยมากขึ้น และเพื่อให้บุคคลเหล่านี้กลับประเทศกัมพูชาเดิมตามความสมัครใจของตน

6. การช่วยเหลือของไทยต่อกัมพูชา

ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ในที่นี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ในระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นวันที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดครองอินโดจีน เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชาหลายประการ อาทิ การอพยพของชาวกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทย การสู้รบระหว่างกองกำลังฝ่ายคอมมิวนิสต์และกองกำลังรัฐบาลกัมพูชา เมื่อสงครามยุติลงประเทศไทยต้องรับภาระให้ความช่วยเหลือแก่

กัมพูชา เช่น

6.1 การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ

การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชา ผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาได้พากันอพยพหลบหนีจากประเทศของตนเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก แบ่งการอพยพเข้ามาเป็น 2 ระยะเวลา คือ

ระยะแรก ตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน 2518 (ค.ศ. 1975)

จนถึง 6 มกราคม 2522 (ค.ศ. 1979) กัมพูชาปกครองโดยฝ่ายเขมรแดง นำโดย นายพลพต ซึ่งได้ทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยสิ้นเชิง มีชาวกัมพูชาอพยพเข้าไทยทั้งสิ้นประมาณ 34,000 คน

ระยะที่สอง ตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม 2522 (ค.ศ. 1978) จนถึง 30 มีนาคม 2535 (ค.ศ. 1992) ประมาณ 660,000 คน เป็นการอพยพหลังจากที่กกำลังทหารเวียดนามยึดครองพนมเปญได้เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522

รัฐบาลไทยได้แบกรับภาระการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ทางด้านมนุษยธรรมต่อชาวกัมพูชาเหล่านี้ โดยมี UNHCR, UNBRO, UNICEF, ICRC และ NGOs เข้าช่วยเหลือด้วย นอกจากนั้นประเทศต่างๆ ได้รับชาวกัมพูชาไปตั้งถิ่นฐานจำนวนรวมประมาณ 287,000 คน ยังคงเหลืออยู่ในประเทศไทยประมาณ 372,000 คน

6.2 การส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ ตามข้อตกลงสันติภาพกรุงปารีส ค.ศ. 1991 ได้กำหนดให้ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นชาว กัมพูชาที่อยู่นอกประเทศได้เดินทางกลับประเทศกัมพูชาอย่างปลอดภัยมีมั่งคั่ง มีศักดิ์ศรี โดยปราศจากการขู่เข็ญหรือการบีบบังคับ โดยให้ถือว่าการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหากัมพูชา

ผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่ยังคงอาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2535 (ค.ศ.1992) มีจำนวนประมาณ 372,000 คน เพื่อปฏิบัติตามข้อตกลงสันติภาพกรุงปารีส รัฐบาลไทยร่วมกับสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา (SNC) และ UNHCR ได้จัดทำบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นชาว กัมพูชาในประเทศไทยกลับประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2534 (ค.ศ. 1992) โดยแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันดังนี้

รัฐบาลไทย จัดตั้งศูนย์ประสานการส่งชาวกัมพูชา กลับมาตุภูมิ (CRCC) ขึ้นที่อำเภอรัฐประเทศ มีหน้าที่วางแผน ประสานงาน และดำเนินการส่งชาวกัมพูชากลับประเทศกัมพูชา

UNHCR รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งกลับทั้งใน ประเทศไทยและกัมพูชา โดยประสานกับฝ่ายไทยและ SNC

SNC รับผิดชอบในการจัดหาที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และ อำนวยความสะดวกในการเดินทางกลับกัมพูชา

ผลการส่งกลับ ได้เริ่มส่งชาวกัมพูชากลับประเทศมาตุภูมิ ตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2535 (ค.ศ. 1992) จนถึงวันที่ 28 เมษายน 2536 (ค.ศ. 1993) ได้ทั้งหมดรวม 372,000 คน ซึ่งเป็น ความสำเร็จที่สำคัญประการหนึ่งและเป็นผลงานของ UNHCR, UNTAC, รัฐบาลไทย และ SNC ที่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง สันติภาพกรุงปารีสได้อย่างสมบูรณ์

เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชานั้น รัฐบาลไทยได้ รับการะการช่วยเหลือดังกล่าวเป็นระยะเวลายาวนานถึง 18 ปี ชาวกัมพูชาที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้กลับคืนสู่ ประเทศมาตุภูมิกลับไปรับใช้ชาติกำเนิดของตนเอง และเป็นบุคคล สำคัญในรัฐบาลกัมพูชาปัจจุบัน

ความสำเร็จของการส่งผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาจาก ประเทศไทยกลับมาตุภูมิเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการคือ

6.2.1 ข้อตกลงสันติภาพกัมพูชาที่กรุงปารีสได้ กำหนดให้ ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาที่อยู่นอกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะเดินทางกลับประเทศ กัมพูชาได้อย่างปลอดภัยมีมั่งคั่งและมีศักดิ์ศรี และถือว่าการส่งผู้ ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไข ปัญหาที่กัมพูชา จึงทำให้ประเทศต่างๆ สนใจในเรื่องนี้และบริจาคเงิน ช่วยเหลือการส่งกลับให้องค์การสหประชาชาติ เพื่อดำเนินการตามที่ UNHCR ได้เสนอไว้

6.2.2 บันทึกความเข้าใจสามฝ่ายระหว่างไทย - UNHCR - SNC มีความเหมาะสม ปฏิบัติได้ทุกข้อ

6.2.3 การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการส่งผู้ลี้ภัยชาว กัมพูชาในประเทศไทยกลับมาตุภูมิ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ตลอดเวลา เป็นผลให้เกิดความเข้าใจต่อบุคคลทุกวงการ ทั้งในส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ จึงได้รับการ สนับสนุนและร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการทุกระดับ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศ

ทั้งในประเทศไทยและในกัมพูชา องค์กรเอกชนที่มีส่วนร่วมในการ ช่วยเหลือชาวกัมพูชา

6.2.4 การประสานงานโดยมีศูนย์ประสานการส่ง ชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิเป็นแกนกลางในการทำงานร่วมกันนั้น เจ้าหน้าที่ในศูนย์ประสานงานทั้งฝ่ายไทยและ UNHCR มี ความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาผู้อพยพมาเป็น เวลานาน ทำให้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไข ได้ตลอดเวลา

6.2.5 แผนการดำเนินงาน มีการวางแผนการติดตาม ประเมินผลงานและการปรับปรุงแผนงานโดยตลอดเวลาโดย ไม่ผิดพลาดทำให้การปฏิบัติเป็นไปโดยราบรื่น ถึงแม้จะมีปัญหา ในระยะเริ่มแรกบ้าง แต่เมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนต่างๆ แล้ว ทำให้ทุกฝ่ายมองเห็นความสำเร็จ

6.2.6 กัมพูชาทั้ง 4 ฝ่าย ได้ให้ความร่วมมือในการส่ง กลับเป็นอย่างดี ทั้งด้วยการติดต่อประสานงานกันโดยใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจซึ่งกันและกัน พื้นที่ต่างๆ ใน กัมพูชาที่มีปัญหาความไม่พร้อม เมื่อได้พิจารณาแก้ไขปัญหา ร่วมกันทุกฝ่ายแล้วสามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่มีอุปสรรค

6.2.7 ความตั้งใจของผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่ปรารถนาจะ กลับไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในกัมพูชา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้

เกิดความสำเร็จประการหนึ่ง ชาวกัมพูชาทุกคนต้องการกลับโดยเร็ว เพื่อให้ทันฤดูกาลเพราะปลูก ซึ่งได้รับการตอบสนองด้วยดี จนทำให้เกิดการส่งกลับคนจำนวน 370,000 คนเศษ สำเร็จได้ภายใน 1 ปี กับ 1 เดือน เท่านั้น

7. ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายต่อผู้อพยพลี้ภัย

7.1 การแก้ไขปัญหผู้อพยพควรแก้ที่ต้นตอของปัญหา (root cause) คือประเทศต้นกำเนิดของผู้อพยพ (Country of origin) จะต้องเข้ามามีบทบาท และเอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหผู้อพยพอย่างจริงจัง ถ้าประเทศต้นกำเนิดของผู้อพยพไม่เข้ามาแก้ไขปัญหโดยร่วมมือกับ UNHCR และประชาคมโลกอย่างจริงจัง แล้วประเทศนั้นก็ควรจะถูกประณามในที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้อพยพเสมอ

7.2 แนวทางในการแก้ปัญหผู้อพยพอย่างถาวร (durable solution) คือ

๗.๒.๑ การรับผู้อพยพที่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยแท้จริง (bona fide refugees) ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม สำหรับผู้พลัดถิ่น (displaced persons) และผู้ไม่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัย (non-refugee) ที่มีความประสงค์จะเดินทางไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม ถ้าหากประเทศที่สามยอมรับก็ให้เดินทางไป

7.2.2 ผู้พลัดถิ่นหรือผู้ไม่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัย ที่ไม่มีประเทศที่สามยอมรับไปตั้งถิ่นฐาน จะต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม (repatriation) ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศแรกประสบปัญหาผู้อพยพตกค้าง (residual problem)

7.3 โดยหลักการแล้ว ไทยไม่ประสงค์ที่จะให้ผู้อพยพตั้งถิ่นฐานในประเทศ (local resettlement) เพราะในฐานะประเทศแรกรับ ไทยได้แบกภาระด้านผู้อพยพจำนวนมากเป็นเวลานานมาแล้ว ทั้งนี้ในการให้ที่พักพิงแก่ผู้อพยพนั้นนอกจากคำนึงถึงเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมแล้ว ไทยยังต้องคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย และผลประโยชน์ของประเทศด้วย

7.4 เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ยึดมั่นในหลักการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ (International burden-sharing)

ด้านผู้อพยพ โดยให้การสนับสนุนโครงการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้อพยพ การส่งกลับและการให้ความช่วยเหลือด้าน reintegration สำหรับผู้ที่เดินทางกลับมาตุภูมิแล้ว รวมทั้งการรับผู้อพยพไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ถาวรอีกวิธีหนึ่ง

นอกจากนี้ควรเรียกร้องให้ประเทศต้นกำเนิดของผู้อพยพรับผู้อพยพที่ไม่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยกลับมาตุภูมิโดยไม่มีเงื่อนไข

7.5 ปัญหผู้อพยพกัมพูชา ประชาคมระหว่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้ง UNHCR ควรร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในกัมพูชาเพื่อให้ผู้อพยพที่เดินทางกลับไปแล้ว รวมทั้งชาวกัมพูชาที่อยู่ในประเทศของตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในกัมพูชาได้อย่างปกติสุขและไม่เดินทางเข้ามาแสวงหาที่พักพิงในประเทศไทยอีกต่อไป

7.6 ปัญหผู้อพยพเวียดนามและลาว ประเทศต้นกำเนิดของผู้อพยพ (Country of origin) จะต้องเข้ามาร่วมแก้ปัญหอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเร่งรับประชาชนของตนกลับมาตุภูมิโดยเร็ว

สรุป โดยทั่วไปแล้ว ไทยได้ดำเนินการต่อผู้อพยพลี้ภัยโดยยึดหลักมนุษยธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงความมั่นคงและความสงบสุขของประชาชนคนไทยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการอพยพหลังไหลของผู้ลี้ภัยที่เข้ามาสร้างความเดือดร้อนและต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนคนไทยที่ประสบปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันกับการช่วยเหลือผู้อพยพลี้ภัยต่างๆ ด้วย